

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2022.4.27>

SYMBOLIZACJA ZOOFRASEM W MOWIE LUDOWEJ

Hanna Onufriichuk

kandydat nauk filologicznych,
 docent Katedry Języka i Kultury Ukrainńskiej
 Narodowego Uniwersytetu Lotniczego (Kijów, Ukraina)
 ORCID ID: 0000-0002-7589-4411
 anya.onufriichuk@ukr.net

Maria Filipchuk

kandydat nauk filologicznych, docent,
 docent Katedry Historii i Kultury Języka Ukrainńskiego
 Czerniowieckiego Uniwersytetu Narodowego imienia Jurija Fedkowycza (Czerniowce, Ukraina)
 ORCID ID: 0000-0001-6818-6890
 filipchukmv@gmail.com

Adnotacja. Znaczenie badania wynika z potrzeby zbadania symboliki zoofrazem w aspekcie etnolingwistycznym i określenia ich roli w kształtowaniu językowego obrazu świata. Symbolizowane słowa-nazwy odzwierciedlają cechy kultury ludu, jego historię, zwyczaje i zachęcają do pojawienia się powiązań asocjacyjnych, które opierają się na porównaniu, zestawieniu przedmiotów, zjawisk, cech i tym podobnych. Paralele asocjacyjne powstają na osobistym subiektywnym doświadczeniu człowieka, które pokrywa się z etnokułturowymi tradycjami ludzi, do których należy mówca. Przez pryzmat animistycznego światopoglądu ludzi kompleksowo przeanalizowano specyfikę refleksji nad asocjacyjnymi podobieństwami między człowiekiem a ptakiem w powszechnych etnosymboli. Wyjaśniono znaczenie i wpływ ptaków na cechy charakteru i usposobienia człowieka, określono pozytywne i negatywne cechy ptaka. Etnosymbole na oznaczenie faunosymboliki są tworzone na podstawie metaforycznego zrozumienia realiów i składników jednostek językowych odzwierciedlających językowy obraz świata narodu ukraińskiego, przyczyniają się do poznania jego tradycji, tożsamości narodowej i wyjątkowości.

Słowa kluczowe: jednostki językowe, frazema, paralela asocjacyjna, zoofraseologizm, etnosymbol, obraz językowy świata.

SYMBOLIZATION OF ZOOPHRASE IN FOLK SPEECH

Hanna Onufriichuk

Candidate of Philological Sciences,
 Associate Professor at the Department of Ukrainian Language and Culture
 National Aviation University (Kyiv, Ukraine)
 ORCID ID: 0000-0002-7589-4411
 anya.onufriichuk@ukr.net

Maria Filipchuk

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
 Associate Professor at the Department of History and Culture of the Ukrainian Language
 Chernivtsi National University named after Yu. Fedkovych (Chernivtsi, Ukraine)
 ORCID ID: 0000-0001-6818-6890
 filipchukmv@gmail.com

Abstract. The relevance of the study is due to the need to study the symbolism of zoophrases in the ethnolinguistic aspect and determine their role in the formation of the linguistic picture of the world. Symbolized words-names reflect the peculiarities of a people's culture, its history, habits and encourage the emergence of associative connections based on comparison, correlation of objects, phenomena, qualities, etc. Associative parallels are created on the personal subjective experience of the person, coinciding with the ethno-cultural traditions of the people to which the speaker belongs. Through the prism of the animistic worldview of the people, the specificity of the reflection of associative parallels between man and bird in common ethnosymbols is comprehensively analyzed. The meaning and influence of birds on human character traits and well-being are determined, positive and negative characteristics of the bird are determined. Ethnosympholics for the designation of faunosympholics are created on the basis of metaphorical understanding of realities and components of linguistic units, reflect the linguistic picture of the world of the Ukrainian people, contribute to the knowledge of its traditions, national identity and uniqueness.

Key words: linguistic picture of the world, the phrase, associative parallels, zoophraseology, ethnic symbol, ethno linguistics.

СИМВОЛІЗАЦІЯ ЗООФРАЗЕМ У НАРОДНОМУ МОВЛЕННІ

Ганна Онуфрійчук

кандидат філологічних наук,
доцент кафедри української мови та культури
Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
ORCID ID: 0000-0002-7589-4411
anya.onyfriichuk@ukr.net

Марія Філіпчук

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри історії та культури української мови
Чернівецького національного університету імені Ю. Федьковича (Чернівці, Україна)
ORCID ID: 0000-0001-6818-6890
filipchukmv@gmail.com

Анотація. Актуальність дослідження зумовлена потребою вивчення символіки зоофразем в етнолінгвістичному аспекті та визначення їх ролі у формуванні мовної картини світу. Символізовані слова-назви відображають особливості культури народу, його історію, звичаї та спонукають до виникнення асоціативних зв'язків, які ґрунтуються на порівнянні, співвідношенні предметів, явищ, якостей тощо. Асоціативні паралелі створюються на особистому суб'єктивному досвіді особи, що збігається з етнокультурними традиціями народу, до якого належить мовець. Через призму анімістичного світогляду народу комплексно проаналізовано специфіку відображення асоціативних паралелей між людиною та птахою в поширених етносимволах. З'ясовано значення та вплив птахів на риси характеру та вдачі людини, визначено позитивні та негативні характеристики птаха. Етносимволи на позначення фауносимволіки створені на основі метафоричного осмислення реалій та компонентів мовних одиниць, відображають мовну картину світу українського народу, сприяють пізнанню його традицій, національної ідентичності й неповторності.

Ключові слова: мовні одиниці, фразема, асоціативна паралель, зоофразеологізм, етносимвол, мовна картина світу.

Вступ. Способом мислення та активним відображенням дійсності є мова, ота «жива схованка народного мовлення», яка є активним учасником формування світобачення народу, його менталітету, основою творення мовної картини світу. Мовна картина світу твориться на основі порівняння та символізму, демонструючи те, як ми бачимо навколишній світ. У мовній картині світу відслідковуємо ряд фразем, які яскраво демонструють тісний зв'язок людини з навколишнім світом, зокрема з тваринами, тим самим утворюючи зоофразами та відображаючи анімістичний світогляд нашого народу. Оскільки людина є частиною біосфери, тому завжди знаходиться у взаємодії з об'єктами та явищами довкілля, спостерігає за ними і використовує свої спостереження у повсякденному житті тощо. Птахи як представники живої природи є невід'ємною складовою реального світу та опиняються у фокусі уваги носіїв мови. Це і стало об'єктом нашої уваги у дослідженні.

Метою роботи є дослідження символіки мовних сполук на позначення птахів у руслі взаємозв'язку понять «мова-культура-етнос», що яскраво відбиває етнопсихологічні особливості носія мови та демонструє вплив мови на формування менталітету народу. Відповідно до мети роботи та з урахуванням того, що людина пізнає світ у зіставленні себе з довкіллям – прямо або через посередництво якихось ознак, у нашому дослідженні виокремлюємо асоціативні паралелі, які яскраво відображають зовнішній та внутрішній світ людини на основі асоціативних зв'язків.

У дослідженні використовуємо методику зіставлення мовних одиниць та співвіднесеності з елементами концептуального аналізу, лексикографічного опису, методику асоціативних полів.

Основна частина. Загальновідомо, що навколишній світ людини постає в образах, у символах, що сприяє утворенню сталих мовних одиниць на основі образності та порівняння. Водночас образність фразеологічних одиниць – це здатність фразеологізму мати у своїй семантиці певний образ. За О. Потебнею, «мова є головне і первісне знаряддя міфічного мислення» (Потебня, 1993: 74).

Дослідження символіки тваринного світу було у фокусі уваги багатьох вчених. Проте найґрунтовніше типологічне дослідження символіки тварин у слов'янській мовнокультурній традиції здійснив О. В. Гура, який схарактеризував образи птахів у двох аспектах: за загальною схемою опису матеріалу на основі встановлених смислорозрізнювальних ознак та шляхом аналізу окремих птахів (Гура, 1997: 245–249, 527–746).

В українському мовознавстві цій проблемі присвячені наукові праці І. О. Голубовської, О. П. Левченко, О. І. Панченко, І. А. Салати, Д. В. Ужченка та інших. Однак поза увагою науковців залишилося дослідження семантики мовних одиниць із компонентом-зоонімом саме у народному мовленні, яке є рушійною силою у творенні таких мовних одиниць. Проте воно не подає опису картин природи, живих істот самих по собі, а проводить асоціативні зв'язки між символікою стану, звичок та дій людини. Саме тому у нашому дослідженні виокремлюємо асоціативні паралелі: *людина ↔ ворона / ворон/галка; людина ↔ журавель (пелека).*

Людина ↔ ворона / ворон/галка. Відповідно до одинадцятитомного Словника сучасної української мови, **ВОРОН** (ч.) – великий хижий птах із блискучим чорно-синім пір'ям, що живе подалі від осель (переважно в лісі) (Словник української мови, 1970–1980: Т. 1, 740) (*див. ще ворона; галка; крук*); **ВОРОНА** (ж.) – хижий птах із чорним або сірим пір'ям, що живе на деревах поблизу населених пунктів (Словник української мови, 1970–1980: Т. 1, 740) (*див. ще галка; ворон; крук*); **ГАЛКА** (ж.) – птах родини воронових з чорним пір'ям, блискучим на спині (Словник української мови, 1970–1980: Т. 2, 20) (*див. ще ворона; ворон; крук*).

Провівши дослідження народного мовлення, з'ясуємо, що *ворон / ворона* в народному віруванні уособлює лиховісність, її каркання не провіщає нічого доброго, тому кажуть: «*На кого ворони, на того й сороки*». Ворона разом із гайворонами та кречетами іноді влаштовують зловісні хороводи, які віщують загальну біду (Жайворонок, 2006: 116). Тому у народному мовленні часто чуємо: «*Не каркай як ворона*» – тобто не накликай біду.

Ворон вважають нечистим птахом, який пов'язаний зі світом мертвих. Він не користується симпатіями передусім через чорне оперення (*чорний як ворон чорненький; крукові й мило не допоможе*). Часто символіка кольору птаха переносилася на зовнішність людини, тому кажуть: «*Чорна як ворона*». Також ворон з глибокої давнини вважається лиховісним птахом, вісником смерті, що широко відбито в українському фольклорі, пор: «*Кому ворон над головою криче, той має щастя собаче*» (Жайворонок, 2006: 115).

За народними уявленнями, сімейство воронячих має диявольську природу, наприклад, ворона чорна тому, що створена дияволом, чорт може приймати подобу ворони, душі злих людей уявлялися у вигляді чорної ворони (Жайворонок, 2006: 116).

Водночас вислів *чорний ворон* (Словник фразеологізмів української мови, 2003: 124) означає машину, в якій перевозять заарештованого, це активно застосовувалося у період Радянського Союзу. В. Ужченко стверджує, що цей вислів є наслідком вторинної метафоризації дуже давнього символу, корені якого ще в глибокій міфологічній семантиці, бо ще у дохристиянських міфологічних уявленнях (чорний) ворон був птахом, що приносить нещастя (Ужченко, 2000: 12).

У народному мовленні спостерігаємо анонімичний мовний сталий вираз *біла ворона* – символ когось або чогось рідкісного, незвичайного; за легендою, віщий ворон був створений білим як сніг, покірливим, як голуб, а за іншою – могутній богатир убив злого духа разом з його коханкою; прилетіли ворон і ворона і стали клювати трупи: ворон клював тільки нечистого, тому він лише чорний, а ворона клювала і чистого, і нечистого, тому буває білою і чорною (Жайворонок, 2006: 116–117). Тому кажуть: *не хочу я бути білою вороною*, тобто виділятися серед інших чимось незвичайним, зовсім не схожим на інших.

Оскільки людина ототожнювала своє життя з навколишнім світом, то це породило у світогляді народу певні передбачення відповідно до поведінки птаха. Залежно від його поведінки вгадували погоду або передбачали ту чи іншу подію, пор.: *ворон криче – на нещастя, ворона – на дощ* (Жайворонок, 2006: 116); *ворони летять стаями і кричать на негоду; ворони взимку кружляють у повітрі – перед снігом; ворони здіймаються догори – на погоду; ворон до обіду віщує гостя; як ворони сідають униз дерева, то буде холодно* (Прислів'я та приказки, 1989: 379). А проклинаючи, кажуть: *бодай (щоб) над тобою ворони каркали; нехай над ним ворони крикають* чи коли клянуться, то кажуть: *ворони (щоб) наді мною крикали* (Жайворонок, 2006: 116); *щоб над тобою ворони крикали; нехай над ним ворони крикають; бодай над тобою ворони каркали; ворони щоб наді мною крикали* (Прислів'я та приказки, 1989: 329).

Разом з тим існує повір'я, що коли кричить крук, необхідно спльовувати, як і в тих випадках, коли бояться зурочення або пристріту. Ще одна прикмета говорить, що коли ворон кине вгору камінчик, то хтось помре, а коли сяде біля хати й тричі крикне – жди недоброго (Жайворонок, 2006: 115–116).

Водночас ворон вважається й мудрим віщуном, бо живе сто, а то й триста років і знає багато тасмниць. Ворон може передбачити смерть, нашествия ворогів, знає, де закопані скарби, дає мудрі поради билинним і казковим героям, у піснях приносить матері звістку про загибель синів (Жайворонок, 2006: 116).

Птах символізує пожадливість (*не такий крук, щоб впустив з рук*), корисливість, кар'єризм (*ворон не б'є на голу кістку*). Існує легенда, що у гнізді ворон зберігає золото, срібло, коштовне каміння. Також люди вірять, що ворон-крук є володарем живої й неживої води та золотих яблук. А у Чистий четвер ворон зі своїм сімейством поспішає викупатися у воді, що має цілющу силу.

У народному віруванні ворон здавна вважався віщим птахом, що уміє передбачати майбутнє. Ймовірно, це пов'язано з тим, що він уміє відтворювати людську мову. У народному повір'ї говориться, що колись був такий час, що всі звірі і птахи розмовляли людською мовою. Ключі від вирію тоді були у ворони (за іншим – у галки). Та якось вона прогнівала Бога, і відтоді ключі від вирію перейшли до сойки (за іншим повір'ям – зозулі) (Булашев, 1992: 370).

Отож, провівши дослідження та здійснивши асоціативні паралелі, виокремлюємо здебільшого негативні ознаки птаха, які водночас ототожнюють їх з людиною, наділяючи її відповідними ознаками, рисами характеру тощо. Напр. н е г а т и в н і риси *ворона* – високомірність, корисливість, обережність (обачність): *поглядає туди і сюди як той ворон хижий* (Українські прислів'я, приказки та порівняння, 2001: 340); *на голу кість і ворон не паде (не б'є, не сяде, не паде)* (Прислів'я та приказки, 1989: 216, 223, 329); *ворон ворону (воронів) очі (очей, ока, око) не виклює (видовбає, не клює, видзьобає), а хоч і виклює, то не вийме* (Прислів'я та приказки, 1989: 213, 214, 217); н е г а т и в н і риси *ворони* – агресивність, байдикування (неуважність), боягузтво, високомірність, корисливість, крикливість, ледарство, невірноваженість, неосвіченість, неуважність, пліткарство, хвалькуватість, хижість, хитрість: *ворона за сім миль стерво чує* (Прислів'я та приказки,

1989: 214); *гав (гави, ворон) ловити* (Словник фразеологізмів української мови, 2003: 350); *лякана (стріляна, полохлива, налякана) ворона (і) куца боїться* (Українські прислів'я, приказки та порівняння, 2001: 340); *в своїм гнізді і ворона сміла* (Прислів'я та приказки, 1989: 213); *у своїм гнізді і ворона яструбові очі виклює (виколе)* (Збірка українських приказок та прислів'їв, 2002: 213); *ворона в павиному (павичевім) пір'ї* (Українські прислів'я, приказки та порівняння, 2001: 234); *і цариця ворона, коли спаде корона* (Прислів'я та приказки, 1990: 244); *на голу кістку і ворона не впаде, там паде, де чує поживу; старий ворон не каркне мимо (даром (пусто) не криче)* (Прислів'я та приказки, 1989: 216, 223, 329); *кричить наче (як) ворона над курчам* (Українські прислів'я, приказки та порівняння, 2001: 136); *ворон лічити (ловити)* (Словник фразеологізмів української мови, 2003: 349); *вороняче гніздо в голові має* (Прислів'я та приказки, 1989: 215); *ворона і (й) за море літала (літає), (а все) та дурна (вороною, чорна) верталась (вертала, вертається)* (Прислів'я та приказки, 1989: 214); *ворона ти в рот залетить* (Прислів'я та приказки, 1990: 32); *стули рота, бо ворона влетить; не роззявляй рота, бо ворона (як) летітиме (залетить), так і влетить іще* (Прислів'я та приказки, 1990: 244, 416); *маленька ворона, та рот великий (рот має, великий кусок м'яса ковтає, да рот велик)* (Прислів'я та приказки, 1989: 214, 216); *ворона хоч мала (маленька, літає), а рот має великий (велике, дурний голову задирає)*; *новину ворона на хвості принесла*; *і ворона хвалить воронят* (Прислів'я та приказки, 1989: 215); *розкубують мов (як) гави солону* (Українські прислів'я, приказки та порівняння, 2001: 197); *злетілися як ворони на стерво* (Українські прислів'я, приказки та порівняння, 2001: 184); *каркає як ворона (ворон), а хитрий як чорт; мужик як ворона, а хитер як хто іной; москаль як ворона, та хитріший чорта* (Українські прислів'я, приказки та порівняння, 2001: 135, 219); *мужик дурний як ворона, а хитрий як чорт* (Збірка українських приказок та прислів'їв, 2002: 114, 131); *дурний (говорить) як ворона, а хитрий як чорт; кармає як ворона, а хитрий як чорт* (Прислів'я та приказки, 1990: 340, 387); *хитрий як чорт, а дурний як ворона (впертий як свиня); дурний як ворона, а хитрий як біс* (Українські прислів'я, приказки та порівняння, 2001: 83, 98); *не г а т и в н і риси галки – ледарство, пліткарство: галки (галок) лічити (ловити)* (Словник фразеологізмів української мови, 2003: 349); *маленька галка, та рот великий (рот має, великий кусок м'яса ковтає, да рот велик)* (Прислів'я та приказки, 1989: 214, 216).

Як бачимо, асоціативні зв'язки з навколишнім світом активно впливають на людину, виокремлюючи її риси характеру та водночас виступають певним символом у народному мовленні. Тому, напевно, й кажуть у народі: «Чоловік, як ворона, коло хати оборона».

Людина ↔ журавель (лелека). У Словнику сучасної української мови зазначено: *ЖУРАВЕЛЬ* (ч.) – великий перелітний птах з довгими ногами, шиєю і прямим гострим дзьобом, живе на лісових та степових болотах (Словник української мови, 1970–1980: Т. 2, 547); *ЛЕЛЕКА*, и, ч. і ж. Великий перелітний птах із довгим прямим дзьобом та довгими ногами (Словник української мови, 1970–1980: Т. 4, 474).

Спостерігаємо, що Божою птицею, птахом Сонця, вісником весни, у народному віруванні вважають журавля. А тому надibuємо у народному мовленні вислови, які передбачають прихід весни: *журавель прилетів – теплий приніс; журавлі летять високо – зима ще далеко; журавлі летять низько – зима вже близько; ранній приліт журавлів – на ранню весну* (Жайворонок, 2006: 227) або *коли буськи прилітають, то вже весну заповідають* (Прислів'я та приказки, 1989: 219).

У віруванні народу помічено, що журавель прилітає через тринадцять тижнів після Різдва. За народним повір'ям, навесні, побачивши перший ключ журавлів, не можна промовляти вголос «журавель», бо журитимешся весь рік, а «веселик». А відліт журавлів у вирій – ознака закінчення теплого періоду року, про що говорив пророк Ієремія в Біблії: «Горлиця й ластівка та журавель стережуть час прилету свого» (Жайворонок, 2006: 227).

Цей птах також символізує сторожкість (*стоїть як журавель на варті*), відлюдкуватість (*ходить як журавель по болоті*), гульвісу (*унадився журавель до бабиних конопель*). У народному мовленні журавлем також називають цибатих людей. Пор.: *В той час на верхніх східцях з'явилась висока, рівна станом панія, цибата, як журавель* (Словник української мови, 1970–1980: Т. 2, 547).

Лексею *журавель* називають довгу жердину, яка приладнана біля колодязя як важіль для витягування води, а також увесь пристрій з такою жердиною, наприклад, *Далеко серед пасовиськ видніється колодязь з журавлем – водопій для худоби* (О. Гончар) (Словник української мови, 1970–1980: Т. 2, 547).

Також журавлем називають народний сюжетний танець, у якому танцюристи зображують журавля. Цей танець танцювали зазвичай на *перезві* (у весільному обряді – звичай, за яким родичі молодої після першої шлюбної ночі за запросинами йшли або їхали з відповідними обрядовими піснями на частування до хати молодої) (Жайворонок, 2006: 438). Серед молоді поширеними були «журавлині» танці – як *журавель*, так і *журавлиний ключ*, пор.: *Тут інші журавля скакали, а хто од дудочки потів* (І. Котляревський) (Словник української мови, 1970–1980: Т. 2, 547).

«Божою птицею» у народному віруванні виступає також лелека. У народі з цим птахом пов'язані добрі ознаки, оскільки він символізує щастя, добробут і загишок у домі (Жайворонок, 2006: 331).

Лелека – сакральний птах у різних міфологічних і окультних традиціях, що символізує нове життя, прихід весни, удачу. У давнину вірили, що лелеки годують своїх престарілих батьків. Припис піклуватися про батьків у Римі іменувався «Законом лелеки». У християнстві лелека символізувала чистоту, цнотливість, розсудливість, пильність. За шведською легендою лелека підбадьорювала катованого Христа.

Лелека також є символом мандрівника. У слов'ян вважався священним птахом, вбивство лелеки або розорення його гнізда розцінювалося як великий гріх. Згідно з народними повір'ями, лелека – птах, що

приносить щастя. Він пророкує народження дітей. Жартівливе повір'я говорить про те, що дітей приносить батькам лелека: воно походить з давнього уявлення, що душі, які народилися, мешкають в країні боліт, ставків і трясовин (Жайворонок, 2006: 332). Тому й закликають: «Бузьку, бузьку принеси нам Іруську».

Цікавою є прикмета, що птах обирає хату спокійну й побожну, бо сам побожний, а тому вважають щасливою ту родину, у якій на даху хати чи іншій будівлі оселяються лелеки, тому кажуть: «Де лелека водиться, там щастя родиться» (Жайворонок, 2006: 331–332). З гніздом лелеки пов'язане повір'я, що коли зруйнувати лелечине гніздо, то лелека запалить ту хату, де було гніздо, старші люди до сьогоднішніх днів вірять у цю прикмету. Разом з тим суворо заборонялося убивати лелеку, бо буде посуха або затяжний дощ, тому у народі про зливу кажуть: «Після своєї смерті лелека три дні плаче за своїм убивцею» (Жайворонок, 2006: 332).

Спостерігаючи за віруванням народу, надбуємо чимало вірувань про лелек. Наприклад, коли дівчина навесні вперше побачить лелеку, що летить, значить того ж року вийде заміж, а коли лелеку на гнізді, то ще рік просидить з батьками (Жайворонок, 2006: 332). Або якщо навесні побачити у гнізді пару лелек, то цього року також знайдеш свою пару.

У народі лелеку чи журавля називають *бузько* = *бузьок* = *бусел* = *бусол* = *боцян* = *боцун*. Бузько у народі виступає символом праці та відданості. Навесні першого бузька діти вітають словами: «Стоїть бузько на воротах у червоних чоботях» (Жайворонок, 2006: 58).

Лелека виступає також символом любові до рідної землі, а також символом шанобливості до батьків (вважалося, що молоді лелеки під час тривалого перельоту несуть на собі старих і ослаблих родичів), ніжності, прихильності до дітей.

Уособлення, образність як основний елемент творення мовних одиниць сприяє ототожненню позитивних та негативних рис характеру людини. Серед позитивних рис лелеки виділяємо вірність, щастя, добробут, затишок тощо. Щодо журавля, то виокремлюємо н е г а т и в н і риси – жадібність, лінивість, невпевненість: *внадився журавель до бабиних конопель* (Прислів'я та приказки, 1989: 218); *унадився як журавель до конопель* (Українські прислів'я, приказки та порівняння, 2001: 209); *журавлі прилетіли і полудень принесли* (Прислів'я та приказки, 1989: 218); *журавель у небі* (Українські прислів'я, приказки та порівняння, 2001: 240).

Висновок. Людина пізнає світ у зіставленні себе з довкіллям – прямо або через посередництво якихось ознак. Народне мовлення, вірування, як бачимо, не подає опис картин природи, живих істот самих по собі, а проводить асоціативні зв'язки між символікою стану, звичок та дій людини. Асоціативні зв'язки, які виникають унаслідок ототожнення людини з навколишньою природою, є цінним аспектом у дослідженні стійких мовних одиниць етнолінгвістичного характеру, які активно використовуються в народному мовленні як образна характеристика людини. Їх здебільшого використовують для відображення психоемоційного, фізіологічного станів людини, її поведінкових характеристик. Подальше дослідження таких мовних одиниць сприятиме створенню ідеографічних словників, що допоможе реконструювати етномовну картину світу, створити образну картину мозаїчного типу, що відбиватиме світобачення нації, знання людини про навколишній світ у метафоричному переосмисленні та буде своєрідним ключем до розуміння укладу життя народу, його менталітету.

Список використаних джерел:

1. Булашев Г. О. Український народ у своїх легендах, релігійних поглядах та віруваннях. К. : Довіра, 1992. 414 с.
2. Голубовська І. О. Метафорико-символічні іпостасі зоонімів у рамках фрагмента мовної картини світу «царство тварин» (на матеріалі української, російської, англійської та китайської мов). Мовознавство. 2003. № 6. С. 6–68.
3. Гура А. В. Символіка животних в славянській народній традиції. М. : Индрик, 1997. 912 с.
4. Жайворонок В. В. Знаки української етнокультури : словник-довідник. К. : Довіра, 2006. 703 с.
5. Жайворонок В. В. Українська етнолінгвістика. Нариси. К. : Довіра, 2007. 261 с.
6. Збірка українських приказок та прислів'їв: Репринтне відтворення вид. 1929 р. К. : Техніка, 2002. 224 с.
7. Потєбня А. А. Мысль и язык. К. : СИНТО, 1993. 190 с.
8. Прислів'я та приказки: Людина. Родинне життя. Риси характеру / упоряд. М. М. Пазяк. К. : Наук. думка, 1990. 528 с.
9. Прислів'я та приказки: Природа. Господарська діяльність людини / упоряд. М. М. Пазяк. К. : Наук. думка, 1989. 480 с.
10. Українські прислів'я, приказки та порівняння з літературних пам'яток / упоряд. М. М. Пазяк. К. : Наук. думка, 2001. 392 с.
11. Словник української мови: в 11 т./ І. К. Білодід (гол. ред.) та ін. Київ : Наук. думка, 1970–1980.
12. Словник фразеологізмів української мови / уклад. : В. М. Білоноженко та ін. К. : Наук. думка, 2003. 1104 с.
13. Ужченко Д. В. Семантика українських зоофразеологізмів в етнокультурному висвітленні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.01 «Українська мова». Харків, 2000. 18 с.
14. Філіпчук М. В., Онуфрійчук Г. І. Фауносимволіка народного мовлення: асоціативні паралелі // Актуальні проблеми філології та перекладознавства : зб. наук. праць. Хмельницький : Хмельницький національний університет, 2021. Вип. 21. С. 152–157.

References:

1. Bulashev, H. O. (1992). Ukrainskyi narod u svoikh lehendakh, relihiinykh pohliadakh ta viruvanniakh [The Ukrainian people are in the legends, religious looks and beliefs]. K. : Dovira, 414 s.

2. Holubovska, I. O. (2003). Metaforyko-symvolichni ipostasi zoonimiv u ramkakh frahmenta movnoi kartyny svitu "tsarstvo tvaryn" (na materiali ukrainskoi, rosiiskoi, anhliiskoi ta kytaiskoi mov) [Metaforiko-symbolic posing of zoonimiv within the framework of fragment of linguistic picture of the world "reign of zoons" (on material of the Ukrainian, Russian, English and Chinese languages)]. *Movoznavstvo*. № 6. S. 6–68.
3. Hura, A. V. (1997). Symvolyka zhyvotnykh v slavianskoi narodnoi tradytsii [Symbolism of animals in the Slavic folk tradition]. M. : Yndryk, 912 s.
4. Zhaivoronok, V. V. (2006). Znaky ukrainskoi etnokultury: Slovnyk-dovidnyk [Signs of Ukrainian etnokul'turi: Reference dictionary-book]. K. : Dovira. 703 s.
5. Zhaivoronok, V. V. (2007). Ukrainska etnolinhvistyka. Narysy [Ukrainian etnolingvistika. Essays]. K. : Dovira. 261 s.
6. Zbirka ukrainskykh prykazok ta prysliviv: Reprintne vidtvorennia vyd. 1929 r. [Collection of the Ukrainian saying and proverbs: Reprintne of recreation kind. in 1929] (2002). K. : Tekhnika. 224 s.
7. Potebnia, A. A. (1993). Mysl y yazyk [Thought and language]. K. : SYNTO. 190 s.
8. Pryslivia ta prykazky: Liudyna. Rodynne zhyttia. Rysy kharakteru [Proverb and saying: Man. Domestic life. Character traits] / uporiad. M. M. Paziak (1990). K. : Nauk. dumka. 528 s.
9. Pryslivia ta prykazky: Pryroda. Hospodarska diialnist liudyny [Proverb and saying: Nature. Economic activity of man] / uporiad. M. M. Paziak (1989). K. : Nauk. dumka. 480 s.
10. Ukrainski pryslivia, prykazky ta porivniannia z literaturnykh pamiatok [The Ukrainian proverbs, saying and comparisons, are from literary sights] / uporiad. M. M. Paziak (2001). K. : Nauk. dumka. 392 s.
11. Slovnyk ukrainskoi movy: v 11 t. [Dictionary of Ukrainian: in 11 t.] / I. K. Bilodid (hol. red.) ta in. Kyiv : Nauk. dumka, 1970–1980.
12. Slovnyk frazeolohizmiv ukrainskoi movy [Dictionary of phraseological units of Ukrainian] / uklad.: V. M. Bilonozhenko ta in. (2003). K. : Nauk. dumka. 1104 s.
13. Uzhchenko, D. V. (2000). Semantyka ukrainskykh zoofrazeolohizmiv v etnokulturnomu vysvitleni : avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. filol. nauk: spets. 10.02.01 "Ukrainska mova" [Semantics of Ukrainian zoofrazeologizmiv is in etnokul'turnomu illumination: avtoref. dis. on the receipt of sciences. degree of kand. filol. sciences: special. 10.02.01 "Ukrainian"]. Kharkiv. 18 s.
14. Filipchuk, M. V., Onufriichuk, H. I. (2021). Faunosymvolika narodnoho movlennia: asotsiatyvni paraleli [Faunosimvolika of the folk broadcasting: associative parallels] // Aktualni problemy filolohii ta perekladoznavstva : zb. nauk. prats. Khmelnytskyi : Khmelnytskyi natsionalnyi universytet. Vyp. 21. S. 152–157.